1 תורה ספר דברים פרק כב - פרשת כי תצא

(יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ׃

2 רש"י על דברים פרק כב פסוק יב

(יב) גדילים תעשה לך – לף מן הכלמיש לכך סמכן הכתוב:

3 תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לט/ב

אמר שמואל משמיה דלוי חוטי צמר פוטרין בשל פשתן איבעיא להו של פשתן מהו שיפטרו בשל צמר צמר בשל פשתים הוא דפטר דכיון דתכלת פטרה לבן נמי פטר אבל פשתים בצמר לא או דלמא כיון דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך לא שנא צמר בפשתים ולא שנא פשתים בצמר תא שמע דאמר רחבה אמר רב יהודה חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר

4 תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מ/א

תנו רבנן סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי ב"ה א"ר אליעזר ב"ר צדוק והלא כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר רבי אם כן למה אסרוה לפי שאין בקיאין אמר ליה רבא בר רב חנא לרבא ולרמו בי עשרה ונפקו לשוקא ומפרסמא למילתא כל שכן דמתמהו עילון ולידרשא בפירקא גזירה משום קלא אילן ולא יהא אלא לבן כיון דאפשר במינן לא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה

5 תוספות על מנחות דף מ/א

כיון דאפשר במינן. לעיל (דף לט:) דמסיקנא דחוטי פשתן פוטרין בשל צמר היינו בהדי תכלת דמיגו דתכלת פטר בשל פשתן לבן נמי פטר ואע"ג דאפשר במינו והאי דפשיטא ליה טפי דחוטי צמר פוטרין בשל פשתן היינו משום דבלאו הכי איכא כלאים **אי נמי מדאורייתא (דרחמנא) שרייה ורבנן הוא דגזור דכיון דאפשר לקיים שניהם אבל מדאורייתא שרי דכלאים ממש הותר אצל ציצית ולאו משום דחיה והא דמסקינן לעיל דפוטר היינו מדאורייתא** אי נמי מסקנא לא קיימא הכי:

6 חדושי הרמב"ן על מסכת יבמות דף ד/ב

הא דקאמרינן כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר. פי' ולית לן דר"ל דאמר לקמן כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה, דהא הכא יכול לקיים את שניהם הוא ואפילו הכי דחי והכי נמי אמרינן עלה במנחות, ויש שסובר דריש לקיש בעלמא איתמר אבל כלאים בציצית לגמרי הותר בסמוכין וההיא דמנחות דחייה בעלמא היא, ולא נהירא לי דהא מהכא גמרינן לכל התורה דאתי עשה ודחי לא תעשה ואם כן נימא דאפילו בדאפשר לקיים את שניהם לידחי דומיא דציצית אלא ש"מ בציצית נמי אתמר:

7 חדושי הרמב"ן על מסכת שבת דף קלב/ב

אני אומר שסדין בציצית לאו מתורת עשה ולא תעשה הוא דמידחי שא"כ כל מקום שאפשר לקיים את שתיהן מוטב, ובמס' מנחות בפ' התכלת (ל"ט ב') אמרינן דאפי' לטלית של צמר עבדינן לבן של פשתים, אלא מדין היקישא אתי לן סדין בציצית דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדילים תעשה לך כדאמרינן בפ"ק דיבמות ובמסכת מנחות פירשתי זה בס"ד:

8 קובץ הערות על יבמות - סימן ט

ג) והנה דעת ר"ת [מנחות מ' ע"ב ד"ה תכלת] דכלאים בציצית הותרה מדאורייתא אפילו במקום שאפשר לקיים שניהם, וכן היא דעת הרמב"ן בחידושיו לשבת (דף קל"ב [ע"ב]), ז"ל, וכן אני אומר שסדין בציצית לאו מתורת עשה ול"ת הוא דמדחי, שא"כ כל מקום שאפשר לקיים את שתיהן וכו', ובפ' התכלת [מנחות ל"ט ע"ב] אמרינן דאפילו לטלית של צמר עבדינן לבן של פשתן, אלא מדין היקישא אתי לן סדין בציצית וכו' עכ"ל (אבל בחידושיו פ"ק דיבמות [ד' ע"ב] הביא ג"כ שיטת ר"ת ודחאה, עיי"ש, ודבריו סותרין זא"ז, וצ"ע), ומ"מ ילפינן מכלאים בציצית לכל התורה דעדל"ת, ועל כרחך צ"ל דשפיר אפשר ללמוד מהותרה לדחיה: וטעמו של ד"ז נראה, דאפילו נימא דכלאים בציצית הותרה אפילו בלילה ואפילו לנשים, מ"מ יסוד ההיתר הוא משום המצוה שישנה בהבגד, ואם נפקע חיוב ציצית מהבגד - כגון שנעשה בת ג' כנפות - ודאי חזר איסור כלאים עליו לכו"ע, וא"כ מוכח מזה דההיתר הוא רק משום המצוה, ושפיר יש ללמוד מזה דעדל"ת. (אלא דאיפכא קשה, למה לא נלמוד מהכא דבכל מקום דעדל"ת יהא בתורת היתר, ואפילו היכא דאפשר לקיים שניהם יהא מותר מדאורייתא כמו בציצית, ובגמ' פ' כיצד (דף כ' [ע"ב]) ובשבת (דף קל"ג [ע"א]) מוכח להדיא דהיכא דאפשר לקיים שניהם, לא דחי מדאורייתא בכל עדל"ת. וכבר הקשה קושיא זו בחידושי הרמב"ן פ"ק דיבמות [ד' ע"ב]

9 שיעורי ר' נחום

10 ספר בית הלוי ח"א - סימן א

ולא דמי להא דכתב הרמב"ם בהלכות ציצית פרק א' הלכה י"א דחוטין של עיר הנדחת פסולין וכתב הכ"מ דהטעם הוי משום דכתותי מכתת שיעורא ולא משום איסור הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו. הרי דגם גבי ציצית כתב הכ"מ הך סברא לא דמי כלל להא דכלאים דבחוטין של עיר הנדחת הא לא הוי איסור ההנאה בכל הבגד רק בהחוטין לבדן ומהחוטין הא אינו נהנה כלל ואינו מטיל אותן בבגד רק משום מצוה ומש"ה אמרי' בהו שפיר דלאו ליהנות ניתנו. אבל לענין כלאים הא כיון דהטיל בו ציצית של כלאים נעשה כל הבגד כלאים וכמבואר בירושלמי (ה"א) שהביא הרא"ש בהלכות כלאים והר"ש בפ"ט דכלאים (מ"א) וז"ל לאיזה דבר נאמר לא יעלה עליך ר' נתן בר' בא ר' יונה בשם ר' זירא היה שם בגד גדול מקצתו יש בו כלאים ומונח בארץ ומקצתו אין בו לא יכסה בצד השני דכל הבגד נעשה איסור ולבישת עיקר הבגד הא הוי רק להנאתו ולא למצוה דהא אינו מצווה בלבישתו ומש"ה לא שייך סברא זו כלל:

11 ירושלמי נדרים פרק ג הלכה ב

(דברים כב) גדילים תעשה לך. (שם) לא תלבש שעטנז שניהן בדיבור אחד נאמרו.

12 תורה תמימה/ביאורים/: על דברים פרק כב פסוק יא

<קט> ר"ל כיון דשתי מצות אלו סותרות זא"ז, דתכלת בציצית הם שעטנז, לכן ע"כ צ"ל דבדבור אחד נאמרו, והיינו דבשעה שאמר הקב"ה לא תלבש שעטנז בה בשעה צוה גדילים תעשה לך, ובירושלמי חשיב הרבה ענינים שנאמרו בדבור אחד, כמו מחללי מות יומת עם וביום השבת שני כבשים, ערות אשת אחיך לא תגלה עם יבמה יבא עליה, ועוד הרבה, ועיין מש"כ בפ' אחרי בפסוק הנזכר (י"ח ט"ו):

13 דעת זקנים על דברים פרק כב פסוק יא

(יא) לא תלבש שעטנז - לפי שהפרכת נעשה משש ושש כיתנא ומתכלת ותכל' עמרא הרי צמר ופשתים יחדיו ולא רצה הקב"ה שיעשו בניו דוגמתו כמו שמצינו בקטרת איש אשר יעשה כמוה להריח בה וגו' וכן אחז"ל לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם וכו' דבר אחר לפי שהקריב קין זרע פשתן והבל הביא מבכורות צאנו שהוא מין צמר לא רצה הקב"ה שיתחברו יחד לפי שלשם נחלקו:

14 רש"י על בראשית פרק ד פסוק ג

(ג) מפרי האדמה - מן הגרוע ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה (ד"א מפרי מאיזה שבא לידו

15 גור אריה :על רש"י על בראשית פרק ד פסוק ג

זרע פשתן היה. כתב הרא"ם שמעתי כי סוף תיבות של 'קרבן' שהוא פירוש מנחה - והוא 'פשתן', קו"ף רי"ש בי"ת נו"ן סופי תיבות "פשתן". ולא ידעו אותם המפרשים ענין קין והבל, כי דבר נכון למבין כי כאשר היה זה רועה צאן וזה עובד אדמה - מסתמא היה קין מביא קרבן מה שהוא שייך לו, להגדיל כחו שהוא מיוחד בו ורחוק מחבירו, ואין בכל עבודתו - שהיה עובד אדמה - מה שהוא מיוחד לו דווקא ושהוא מובדל ומפורש מהבל רק הפשתן, שזה הדבר הוא כלאים והפכו לו, והוא היה מכוין בודאי דבר שהוא מיוחד לו דווקא, כדכתיב "ויבא קין מפרי האדמה", דהיה דעתו להביא מה שהוא מיוחד לו. וכן הבל היה מביא מבכורות צאנו כדי להביא מדבר שהוא מיוחד לו, ואין דבר מיוחד לקין רק הפשתן זרע שהוא כלאים והפכו לצאן, שמזה יבא מפשתן ומזה הצמר. ומזה תבין כי הבל וקין היו הפכים זה לזה, כי זה רועה צאן שמהם הצמר, וזה עובד אדמה שממנה הפשתן, ומפני שהיו הפכים לא היה אפשר להתקיים יחד, וגם קין לא היה אפשר לו להתקיים שהוא חלק אחד מן ההפכים, עד שנולד שת והוא יסוד הכל, שממנו הושתת העולם, והוא יסוד ושורש כל הפכים. אלו דברי חכמים (תנחומא בראשית ט) שאמרו כי הביא זרע פשתן, וברוך שבחר בהם ובחכמתם (אבות פ"ו, מ"א):

16 בן יהוידע על שבת דף יא/א

שהפשתן הוא גבורה והצמר חסד וכנזכר בזוהר תזריע דף נ"א ועיין מקדש מלך יעיין שם, ולכן האש שהוא גבורה נאחז תכף בפשתן כי הוא מן במינו, אבל בצמר שהוא חסד אינו נאחז,

17 זהר

18 פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק ד

וכן עשו וישמעאל הן קין והבל ולכן עשו הוא הבכור ועבר על שפיכת דמים וגילוי עריות כמ"ש ויבא עשו מן השדה והוא עיף השדה זה גילוי עריות עיף זה ש"ד כמ"ש עיפה כו' (ב"ב ט"ז ב') והוא קין ויהי בהיותם בשדה שאמרו על תאומה יתירה ג"ע והרג את הבל אחיו שם וכן כל עניינו של עשו הוא ענין של קין. וישמעאל הוא הבל ולכן אתבסם יתיר ועשה תשובה. כי האבות הן אדם כידוע ועשו וישמעאל הן ימינא ושמאלא כידוע שור וחמור עשו שור פרים אבירים וישמעאל שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור (ב"ק מט א') ואמו מארץ מצרים אשר בשר חמורים בשרם (יחזקאל כ"ג) והן קין והבל כנ"ל. ושלא יזדווגו זה לזה כנ"ל לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. והן בעצמן כלאים של צמר ופשתים. ועשו רצה להזדווג עם ישמעאל ולהחריב את העולם סוד הקדושה סוד יעקב ולכן וישטום עשו את יעקב כו' וילך אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל. מה עשה הקב"ה סרס את הזכר והרג את הנקבה כנ"ל.

19 ספר דובר צדק - אות ו

וזהו שאמרו במדרש רבה (בראשית רבה כ', י"ב) בתורתו של רבי מאיר היה כתוב כתנות אור. כי הכתנות הם הלבושים המעלימים את הגוף. ואור באל"ף היינו שגם דרך הלבוש מאיר ומזהיר הגוף ואין כאן מקום להאריך

20 ספר פוקד עקרים - אות ב

ולפי שיש בשמירת תורה והעסק בה מה שהוא מצות אנשים מלומדה דעל זה אמרו (מדרש איכה ריש פתיחתא ב') לואי אותי עזבו ותורתי שמרו המאור שבה מחזירם למוטב, דאפשר להיות שומר תורה ועם כל זה צריך עדיין חזרה למוטב שתכליתו הוא הדביקות באלקים חיים וההגעה לידיעת אנכי ה' אלקיך שזהו המכוון של כל התורה כולה,

ורק בעולם הזה שהוא עולם הגופני שהכל בלבושים הגופנים וכתנות עור תחת אור (עיין בבראשית רבה סוף פרשה כ', י"ב) ואור השם יתברך בהעלם תוך לבושים על כן גם התורה כולה בלבושים שהם מעשה המצוות וכתנות עור של הקלף שבו גנוז אור התורה שבכתב שעליו ועל ידי הלבושים יוכל להיות לו אחיזה בפנימיות האור אבל אפשר גם כן שישתקע בלבושים ועשיית מצוות גולמות ולא יזכור העיקר דהיינו עשיית הדברים לשם פעלו ולהתדבק על ידי זה בהשם יתברך דעל זה נאמר (משלי י"ז, ט"ז) למה זה מחיר וגו' ולב אין שדרשוהו ביומא (ע"ב ע"ב) על מי שיש בו תורה ולא יראת שמים היינו הכרת הלב דשויתי ה' לנגדי תמיד דעל ידי זה תבוא היראה כמו שכתב [בהג"ה דריש אורח חיים] וזה אותי עזבו שעזב מזכרונו וכן השם יתברך עוזבו מזכרונו, ועל זה הוא הקול תפילה בעבודה שבלב כעומד לפני המלך ועל ידי זה מתדבק בהשם יתברך שזהו הוראת תפילה לשון דבקות ובזה הוא המשכת הזכרון ועל כן בתפילה מזכירין רק זכרונות:

21 רמב"ן על במדבר פרק טו פסוק לח

אבל הזכרון הוא בחוט התכלת, שרומז למדה הכוללת הכל שהיא בכל והיא תכלית הכל, ולכן אמר וזכרתם את כל, שהיא מצות השם וזהו שאמרו (שם מג:) מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו', והדמיון בשם גם הגוון תכלית המראות, כי ברחוקם יראו כולם כגוון ההוא, ולפיכך נקרא תכלת:

22 תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה/ב

דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ערב שבת מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו סברי גזירה משום כסות לילה:

23 מהרש"א על שבת דף כה/ב

גמ' ודומה למלאך כו'. אמר כן משום דמלאכים מקפידים אהא כדאמרי' פרק התכלת (דף לז) דמלאכא אשכחיה לרב קטינא ואמר קטינא קטינא סדינא בקייטא כו' דס"ל למלאך דהלכה כב"ה ולא גזור משום כסות לילה ע"ש:

24 Thinking, Fast and Slow - Kahneman

ומ"ל כלל לדין דמיה, אבל מי יטיל לבן נמר הרי כל מה דשייך דמיה הוי מצד מצות לבן בלבד, ובלבן הא הוי רק דמיה ולא הותרה. וזהו גופא דיעת דאפשר לקיים שניהם, דהיכא דאפשר לקיים המצוה בלא דמיה חינו נדחה הלאו, ואף דהיכא כלאים ע"י התכלת התם הוי הותרה ודמיה לא נבעי, ושפיר אמרי' דאפשר לקיים שניהם בלא דמיה. אמנם כ"ז הוא להנך סי' הרמשונים דתכלת הוי הותרה, אבל מי ניחא דלא כן תקשי מאי שייך דין אפשר לקיים שניהם.

ושמעתי מהגר"ר גרשוזפסקי זצ"ל[1] דמ"מ הא מי יטיל לבן של פשתן מ"ב מצות התכלת דוחה לאיסור כלאים, אבל במטיל לבן של נמר בעי' דמצות לבן תדחה לכלאים, וכמשנ"ת לעיל דבלא"ה לא יחול היתר גם משום מצות תכלת [משום דהכלאים הוי בלא התכלת], ובידם הגר"ר דגם זה בכלל דין אפשר לקיים שניהם, דהיכא דמצי לקיים המצוה בלא דמיה אמרי' דלא תדחה המצוה את האיסור. ואף דמ"מ בעי' דמיה משום הכלאים לבן דפשתן עם הצמר דתכלת, אמנם זה מצות התכלת מצי דמיה לאיסור ול"ב לדמיה דמצות לבן, ונמצא דמצות הלבן אפשר לקיימה בלא דתדחה איסור, ובכה"ג ל"מ דהמצוה תדחה, וע"ז אמרי' דהיכא דאפשר לקיים מצוה בלא דמיה ל"מ עדל"ת. ולפי"ז ביאור סברת מיגו הוא בחופן זה, דאף דמקרי אפשר לקיים שניהם משום דמצות לבן מצי להתקיים בלא דמיה, מ"מ אימתי אמרי' דאפשר לקיים שניהם לא ידחה, היכא דמצינן למעבד המצוה בלא דמיה כלל, אבל הכא דמ"מ בעי' לדין דמיה ע"י מצות תכלת, התם ליכא לכללא דאפשר לקיים שניהם לא ידחה.

נה) בשי' ר"ת דכלאים בציצית הוי הותרה ומותר בלילה, וליכא דין אפשר לקיים שניהם, והק' הרמב"ן בסוגיין דל"כ בכל התורה כולה גם נימא דהוי הותרה, ואפי' באפשר לקיים שניהם יהיה מותר, דגם זה נלמד מכלאים בציצית לכל התורה דיהיה הותרה. והנה ז"פ, דהגם דדעת ר"ת דהוי הותרה, מ"מ יקוד הדין הוא דע"י עדל"ת יהיה הותרה ובכה נתבטל לעיל דמה דליכא בעדל"ת דין הותרה הוא דוקא היכא דבלא ההותרה לא מתקיימת המצוה, אבל אי סגי בדחויה לקיום המצוה לא נאמר ע"י עדל"ת כ"ש דין דחויה. אלא דל"ב אמאי בציצית בעי' הותרה. ובכה נתבטל לעיל דלמ"ד ציצית חובת טלית לכאו' ק' מהו המחירו ללבוש, ובידוע מו"ח הגאון דע"י דלולי דיותר הבגד ללבישה לא הוי בגד הראוי ללבישה ולא מקיימת מצות ציצית, לכך הדין דהותר הבגד, ומ"כ כ"ז הוא אי חייל בי' דין הותרה, דבדחויה ל"ש לומר כן, דמ"מ ליכא מאי דילמה אישור הלבישה, [יעוי' לעיל חות מ"ד]. אבל כ"ז הוא למ"ד ציצית חובת מגח ג"ש דוכרם לדין הותרה דבלא"ה לא מקיימת המצוה, אבל ר"ת הא אמרה להלכה דקי"ל ציצית חובת גברא, ול"ע מ"כ אמאי בעי' דוקא דין הותרה לקיום מצות ציצית.

ונראה די"ל בזה, דהא מצות ציצית היא דכשלבוש בגד ד' כנפות מחוייב ללבוש הציצית, אבל בלבישת הבגד ליכא שום מצוה, ומכיון דהמצוה לא מחייבתו ללבוש הבגד מ"כ ל"ש בזה דחיה, דדין דחיה נאמר דע"י דהמצוה מחייבתו נדחה האיסור, אבל ללבוש הבגד מה יתירנו, ומ"כ לכאו' מהו המתיר ללבוש הבגד. ויש שביארו דע"י לאיסור כלאים הוא פשתן ונמר ביחד, והנמר הא הותר ללבוש דאית בי' מצוה, ממילא ליכא איסור כלאים, דהאיסור הוא ללבוש שניהם ביחד, ואם הותרה לבישת חוטי הצמר שוב מותרת לבישת הבגד. אמנם חינו נראה, דהא ע"י כלאים כל הבגד נאסר אף בחופן דהחוט כלאים מונח ע"ג קרקע והוא ללבוש הבגד בכ"ז אסור כמבו' בפוסקים[2], ומ"כ הא אסור ללבוש הבגד כשלעצמו אף דאינו לובש הכלאים, ומ"כ מה לי אי הותר הצמר, הא לבישת הבגד אסירא ומה יתירו. אמנם יש לומר דהא דשרי הוא משום דהא בלא לבישת הבגד ליכא למצות ציצית, ומ"כ הגם דעצם המצוה היא לבישת הציצית מ"מ גם על לבישת הטלית ליכא דין דחיה, דהא קיום מצותו הכי הוא בלבישת הבגד. וביותר מ"ש לדעת הגר"ח וסרמן זצ"ל דקיום המצוה הוא דמתיר, והכא מתקיימת המצוה רק ע"י הבגד ג"כ.

1. יעו' מידושי ר' רחובן סי' ג' חות ג'.

2. יעו' ש"ך יו"ד סי' ק"ה ס"ק י"ז.

והיותר נראה דזהו יסוד דעת ר"ת דס"ל דכלאים בציצית הוי הותרה, ומשום דבחמת ס"ל דל"ש דחיה לגבישת עשה הבגד, (ואף לדעת הגרמ"ו וצ"ל כ' דמ"מ קיום המצוה הוא רק ע"י הציצית ולא הבגד), וע"כ דמה דהותר ללבוש הבגד הוא משום דבלא הך היתר ל"ש דתתקיים מצות ציצית. אמנם דין זה הוא רק אם אמרי' דכלאים בציצית הוי הותרה וחייל היתר לאיסור כלאים, דדחיה ל"ש בכה"ג דליכא מצוה בטלית, וא"כ ש"ש היטב דמשו"ה מוכרח העשה להתיר האיסור, והיכא דבעי' דין היתר אליכא בכה העשה להתירו וכמשנ"ת, ושפיר הותר גם בלילה וגם בשפשר לקיים שניהם, וא"ש קו' הרמב"ן דנילף מציצית לכה"ת, דרק בציצית דבעי' הותרה לקיום העשה חייל דין הותרה, אבל בכה"ת דל"ב דין הותרה לא חייל אלא דין דחיה.

נו) וראיתי בחידושי הגר"ש היימאן זצ"ל דנקט דדין הותרה נאמר בתכלת בלבד, וע"י מיגו שרינן גם בלבן, והוכיח ד"ז מפי' ר"ת דס"ל דכלאים בציצית הוי הותרה, ומ"מ בד' חוטי לבן דליכא מיגו, אמרי' אפשר לקיים שניהם [הן אמת דבמוס' מנחות מ' אליכא חד תי' דגם בלבן לבד הותר הגם דאפשר לקיים שניהם], וביאר הגר"ש זצ"ל דדין הותרה נאמר בתכלת בלבד, והיתר הלבן הוי ע"י מיגו, וע"כ במקום דליכא תכלת אסור, עכ"ד. ומדבריו אלו נראה דדין הותרה הוי כמו יפותא דמצות תכלת אית בי' הותרה, דאי נימא כדבריו דמה דהותרה הוא משום דמכיון דלעשה נגרע הותרה, ע"כ הותר הלאו ע"י העשה, א"כ ליכא לאחלק בין תכלת ללבן, אלא לדבריו ל"ע, דהא למסקנא יפלי' דין כלאים בציצית מסמוכין, ובקרא דסמוכין לא כתיב תכלת.

ונראה די"ל דלאחר דילפי' מקרא דסמוכין דכלאים בציצית הותר, א"כ הרי ליכא לדיוקא דרבא דהו"א דמצות תכלת הויא דוקא בבגד צמר, דהא יפלי' מקרא דצמר לפשתים ופשתים לצמר, ובדליכא לדיוקא דרבא נמצא דבקרא דתכלת נאמר להדיא דנעביד תכלת בבגד פשתים. והכי דייקי דברי הרמב"ם שכ' בפ"ג מציצית ה"ו, בדין הוא שיהא מותר שהשעטנז מותר לענין ציצית, שהרי התכלת צמר הוא ומטילין אותה לפשתן, עכ"ל. וצ"ע מהו שהציצית מתכלת הא למסקנא יפלי' מקרא דסמוכין ודין דחיה לא נאמר דוקא בתכלת. ונראה לבאר כמש"כ דלאחר דליכא יפותא דסמוכין וצ"ש כדס"ד דמין כנף דתכלת הוי דוקא בצמר, ש"כ נמצא דקרא דתכלת הוי פסוק מפורש דליכא דחיה, ומשו"ה הציא הר"מ קרא דתכלת ולא הוצרך להציא דרשא דסמוכין.

ולפי"ז י"ל יותר בזה, דזהו גם יסוד שי' ר"ת דתכלת הוי הותרה, וכמו שפי' המחרוצים דמכיון דהמצוה דתכלת נאמרה להדיא לבגד פשתים עשה תכלת צמר ה"ז הותרה, דהא כך נאמרה המצוה לעשותה בחופן דכלאים. [ושמעי מאמר דחויה דהמצוה נאמרה בגוונא דליכא ל"ת, ורק דהיכא דליכא ל"ת העשה מדחה ללאו], ומשו"ה רק בתכלת הוא דהוי הותרה, דהא הכי הוא מצותו בחופן דכלאים, אבל בלבן דילפי' מקרא דסמוכין דהיכא דל"ש לקיים מצות ציצית בלא כלאים שרי גם כלאים, לזה נסמכו, התם לא הוי כ"ש דין דחויה, (וצ"ע דכ"ז הוא לתנא דבי ר' ישמעאל דבגד הוי צמר ופשתים ולא אליבא דרבא, ואולי ס"ל לר"ת דהלכה כתנא דר"י, וצ"ע).

נז) עוד נראה לבאר דברי הגר"ש זצ"ל, דדין הותרה נאמר במצות תכלת ולא במצות לבן, ומשום דנראה דלימתי שייך לומר הותרה, דוקא היכא דהמצוה מחייבתו ללבוש כלאים התם שייך דהוי הותרה, וע"כ בתכלת הוא דהוי הותרה, דהא בטלית פשתן מצות הציצית היא להטיל תכלת צמר, ומצות התכלת מחייבתו לעבור איסור, אבל בלבן דמצד המצוה אינו מחוייב ללבוש כלאים, ורק דל"ל מין אחר והוצרך ללבוש כלאים, אף דנדחה מ"מ הותרה ל"ש הכא. והנה כסברא זו יבואר להלן בע"ה (בחות נ"ח) בביאור מש' הרמב"ן והרשב"א בדין אפשר לקיים שניהם, דזהו יסוד הרמב"ן, דאם אפשר במציאות לקיים שניהם ליכא דחיה, הגם דלהיו לית לי' אפשרות לקיים שניהם, והביאור בזה, דבכה"ג אין המצוה מחייבת לעבור על איסור ל"ת וליכא דחיה ועי"ש בחרוכה. ויש להוסיף, דאפי' להרשב"א דפליג ע"ז הרי נראה דכ"ז הוי לגבי

הודפס מאוצר החכמה

7

בְּנוֹי אַמַּאי יִלְקוֹן, אָמַר לֵיהּ, אֱלִישָׁע יַתִּיר מִשְּׁאָר נְבִיאֵי חָמָא, חָמָא דְּלָא נָפִיק מִגֵּחֲזִי בְּרָא דְּמְעַלְיָא, וְעַל דָּא לָיֵיט לְכֻלְּהוּ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אָמַר לֵיהּ, אֲנָא פְּלַחְנָא בְּשְׁמוּשָׁא עִלָּאָה לְגַבֵּי אֵלְיָהוּ, וְזָכֵינָא בְּתְרִין חוּלָקִין, דְּהָא פְּלַחְנָא לֵיהּ בְּקְשׁוֹט, וְאַנְתְּ רָשָׁע פְּגִימַת לִי, אוֹמֵית לְשִׁקְרָא וַחֲמִידַת, הָא עָבַרְתָּ עַל אוֹרַיְיתָא כֻּלָּא, וּמַאן דְּאַעְבַּר עַל דָּא מִית הוּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי, אֲבָל בְּגִין דְּפָלְחַת לִי, שְׁמוּשָׁא דִּילָךְ לָא לֶהֱוֵי לְמַגָּנָא, תֶּהֱוֵי מִיתָה דִּילָךְ בְּעָלְמָא דֵּין, וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי לָא, וּבְגִין כָּךְ וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בָּךְ וּבְזַרְעֲךָ.

(גּוֹנָא דְּחִיוָּרָא אִשְׁתְּמוֹדָע וְגוֹנָא דְּסוּמָקָא אִשְׁתְּמוֹדָע), אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בֶּגֶד הַצֶּמֶר

מתוק מדבש

בְּנוֹי אַמַּאי יִלְקוֹן אם גחזי חטא, למה ילקו בניו עמו, אָמַר לֵיהּ רבי יצחק, אֱלִישָׁע יַתִּיר מִשְּׁאָר נְבִיאֵי חָמָא אלישע הנביא ראה יותר משאר הנביאים, חָמָא דְּלָא נָפִיק מִגֵּחֲזִי בְּרָא דְּמְעַלְיָא ראה בנבואה שלא יצא מגחזי בן כשר והגון, וְעַל דָּא לָיֵיט לְכֻלְּהוּ ועל כן קילל את כל זרעו.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אָמַר לֵיהּ אלישע לגחזי אֲנָא פְּלַחְנָא בְּשְׁמוּשָׁא עִלָּאָה לְגַבֵּי אֵלְיָהוּ אני עבדתי בשמוש חשוב ונעלה אצל אליהו הנביא, לכן וְזָכֵינָא בְּתְרִין חוּלָקִין זכיתי בשני חלקים, כמ"ש ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, דהיינו שזכיתי פי שנים ברוחו של אליהו, דְּהָא פְּלַחְנָא לֵיהּ בְּקְשׁוֹט לפי שעבדתי ושמשתי אותו באמת, וְאַנְתְּ רָשָׁע פְּגִימַת לִי ואתה הרשע פגמת אותי, אוֹמֵית לְשִׁקְרָא וַחֲמִידַת שנשבעת לשקר וחמדת לקחת מתנות מנעמן, הָא עָבַרְתָּ עַל אוֹרַיְיתָא כֻּלָּא הרי עברת על כל התורה כולה, כי חמורה שבועת שוא ככל המצות, וגם הלאו של לא תחמוד, כי לכן כתוב הלאו של לא תחמוד בסוף עשרת הדברות, לומר ששקול ככל התורה כולה, לכן וּמַאן דְּאַעְבַּר עַל דָּא ומי שעובר על זה, מִית הוּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי הוא מת לעולם הבא, אֲבָל בְּגִין דְּפָלְחַת לִי אבל כיון שעבדת ושמשת אותי, שְׁמוּשָׁא דִּילָךְ לָא לֶהֱוֵי לְמַגָּנָא השמוש שלך לא יהיה לחנם, לכן תֶּהֱוֵי מִיתָה דִּילָךְ בְּעָלְמָא דֵּין, וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי לָא לכן תהיה המיתה שלך בעולם הזה על ידי הצרעת, ולא בעולם הבא, וּבְגִין כָּךְ בשביל זה כתוב וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בָּךְ וּבְזַרְעֲךָ לומר מה זרעו ודאי יש להם חלק לעולם הבא שהרי לא חטאו, כמו כן הוא בעצמו יש לו חלק לעולם הבא. (הרמ"ו והרד"ל ומפרשים)

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי שאל מרבי יצחק, משכ"ב והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים, בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אַמַּאי מה הטעם ששורה הנגע בהם, בשלמא בגד פשתים שהוא בחי' גבורה מובן ששורה בו הנגע שהוא דין קשה, אבל בגד

אוֹ הַפְּשָׁתִים אַמַּאי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּכֹלָּא שַׁרְיָא וּבְכֹלָּא שָׁלְטָא, וְאִית כְּגַוְונָא דָּא, דִּכְתִיב דְּרְשָׁה צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וּבְגִינֵי כָךְ שׁוּלְטָנֵיהּ דְּהַהוּא נֶגַע דְּנָפִיק מֵאַתַר עִלָּאָה דָּא, שָׁלְטָא בְּכֹלָּא, בִּתְרֵי גַּוְונֵי בְּצֶמֶר וּבְפִשְׁתִּים, וּבְגִין כָּךְ זֹאת תּוֹרַת נֶגַע הַצָּרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפְּשָׁתִים.

רַבִּי יִצְחָק הֲוָה אָזִיל לְקַטְפּוּרָא דַּאֲבוֹי, חָמָא חַד בַּר נָשׁ דְּסַאטֵי, בְּקוּטְרָא דְּמָטוּלָא אֲכַתְפּוֹי, אָמַר לֵיהּ שׁוּרְטָא דְּקִישְׁטָא בְּכַתְפָּךְ אַמַּאי, לָא אָמַר לֵיהּ מִדֵּי, אָזַל אַבָּתְרֵיהּ, חָמָא דְּעָיֵיל בִּמְעַרְתָּא חֲדָא, עָאל אַבָּתְרֵיהּ, חָמָא קְטוֹרָא דְּתִנָּנָא דַּהֲוָה סָלִיק מִתְּחוֹת אַרְעָא, וְעָאל הַהוּא בַּר נָשׁ בְּנוּקְבָּא חַד, וְאִתְכַּסְיָא מִנֵּיהּ, דָּחִיל רַבִּי יִצְחָק, וְנָפַק לְפוּם מְעַרְתָּא.

אוצרות התורה
אוצרות השות

מתוק מדבש

צמר שהוא בחי' חסד למה ישרה בו הנגע, אָמַר רַבִּי יִצְחָק לרבי יוסי, בְּכֹלָּא שַׁרְיָא וּבְכֹלָּא שָׁלְטָא הנגע שורה בכל ושולט על כל, כלומר גם על בגד צמר שהוא בבחי' חסד, וטעם הדבר לפי שהנגעים נמשכים מהמוחין דמוחין מיניה נמשכים לז"ת, ומזה מין גו מלת המו"ג דמימין, לכן שולטים החיצונים בכל הבחינות, וְאִית כְּגַוְונָא דָּא ויש כעין זה בקדושה דִּכְתִיב דְּרְשָׁה צֶמֶר וּפִשְׁתִּים שמשניהם נעשו בגדי כהונה לשמש בקודש, כמו כן שולט הנגע בשניהם, וּבְגִינֵי כָךְ שׁוּלְטָנֵיהּ דְּהַהוּא נֶגַע דְּנָפִיק מֵאַתַר עִלָּאָה דָּא ובשביל זה שליטת הנגע הזה היוצא ממקום עליון דהיינו מדין קשה, שָׁלְטָא בְּכֹלָּא בִּתְרֵי גַּוְונֵי בְּצֶמֶר וּבְפִשְׁתִּים שולט בכל בב' הבחינות, בצמר ובפשתים, וּבְגִין כָּךְ בשביל זה כתוב זֹאת תּוֹרַת נֶגַע הַצָּרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפְּשָׁתִים. (רמ"ק ומק"מ ומפרשים)

רַבִּי יִצְחָק הֲוָה אָזִיל לְקַטְפּוּרָא דַּאֲבוֹי רבי יצחק היה הולך לגנת ביתן של אביו, חָמָא חַד בַּר נָשׁ דְּסַאטֵי ראה אדם אחד שסר לצד הדרך לנוח מעט, בְּקוּטְרָא דְּמָטוּלָא אֲכַתְפּוֹי במשא הקשור על כתפיו, אָמַר לֵיהּ רבי יצחק לאותו האדם, שׁוּרְטָא דְּקִישְׁטָא בְּכַתְפָּךְ אַמַּאי הקנים של עצים שעל כתפך למה אינך מסיר אותם כשאתה יושב לנוח, לָא אָמַר לֵיהּ מִדֵּי לא השיב אותו האדם כלום, אָזַל אַבָּתְרֵיהּ הלך רבי יצחק אחריו, חָמָא דְּעָיֵיל בִּמְעַרְתָּא חֲדָא ראה שנכנס במערה אחת, עָאל אַבָּתְרֵיהּ נכנס אחריו, חָמָא קְטוֹרָא דְּתִנָּנָא דַּהֲוָה סָלִיק מִתְּחוֹת אַרְעָא ראה קיטור של עשן שהיה עולה מתחת הארץ, וְעָאל הַהוּא בַּר נָשׁ בְּנוּקְבָּא חַד וְאִתְכַּסְיָא מִנֵּיהּ ונכנס אדם ההוא בנקב אחד שבתוך המערה ונתכסה ונעלם ממנו, דָּחִיל רַבִּי יִצְחָק, וְנָפַק לְפוּם מְעַרְתָּא התירא רבי יצחק ויצא לפתח המערה וישב שם.

System 2 is mobilized to increased effort when it detects an error about to be made. Remember a time when you almost blurted out an offensive remark and note how hard you worked to restore control. In summary, most of what you (your System 2) think and do originates in your System 1, but System 2 takes over when things get difficult, and it normally has the last word.

The division of labor between System 1 and System 2 is highly efficient: it minimizes effort and optimizes performance. The arrangement works well most of the time because System 1 is generally very good at what it does: its models of familiar situations are accurate, its short-term predictions are usually accurate as well, and its initial reactions to challenges are swift and generally appropriate. System 1 has biases, however, systematic errors that it is prone to make in specified circumstances. As we shall see, it sometimes answers easier questions than the one it was asked, and it has little understanding of logic and statistics. One further limitation of System 1 is that it cannot be turned off. If you are shown a word on the screen in a language you know, you will read it—unless your attention is totally focused elsewhere.

CONFLICT

Figure 2 is a variant of a classic experiment that produces a conflict between the two systems. You should try the exercise before reading on.

Your first task is to go down both columns, calling out whether each word is printed in lowercase or in uppercase. When you are done with the first task, go down both columns again, saying whether each word is printed to the left or to the right of center by saying (or whispering to yourself) "LEFT" or "RIGHT."

LEFT
left
right
RIGHT
RIGHT
left
LEFT
right

upper
lower
LOWER
upper
UPPER
lower
LOWER
upper

Figure 2

You were almost certainly successful in saying the correct words in both tasks, and you surely discovered that some parts of each task were much easier than others. When you identified upper- and lowercase, the left-hand column was easy and the right-hand column caused you to slow down and perhaps to stammer or stumble. When you named the position of words, the left-hand column was difficult and the right-hand column was much easier.

These tasks engage System 2, because saying "upper/lower" or "right/left" is not what you routinely do when looking down a column of words. One of the things you did to set yourself for the task was to program your memory so that the relevant words (*upper* and *lower* for the first task) were "on the tip of your tongue." The prioritizing of the chosen words is effective and the mild temptation to read other words was fairly easy to resist when you went through the first column. But the second column was different, because it contained words for which you were set, and you could not ignore them. You were mostly able to respond correctly, but overcoming the competing response was a strain, and it slowed you down. You experienced a conflict between a task that you intended to carry out and an automatic response that interfered with it.

Conflict between an automatic reaction and an intention to control it is common in our lives. We are all familiar with the experience of trying not to stare at the oddly dressed couple at the neighboring table in a restaurant. We also know what it is like to force our attention on a boring book, when we constantly find ourselves returning to the point at which the reading lost its meaning. Where winters are hard, many drivers have memories of their car skidding out of control on the ice and of the struggle to follow well-rehearsed instructions that negate what they would naturally do: "Steer into the skid, and whatever you do, do not touch the brakes!" And every human being has had the experience of *not* telling someone to go to hell. One of the tasks of System 2 is to overcome the impulses of System 1. In other words, System 2 is in charge of self-control.

ILLUSIONS

To appreciate the autonomy of System 1, as well as the distinction between impressions and beliefs, take a good look at figure 3.

This picture is unremarkable: two horizontal lines of different lengths, with fins appended, pointing in different directions. The bottom line is obviously longer than the one above it. That is what we all see, and we